

Economie Integraal vwo 2e druk

Samenvatting hoofdstuk 9 Intertemporele ruil: gezinnen

9.1 *Jong geleerd, oud gedaan*

Welke vormen van ruilen over de tijd kunnen we in gezinnen aantreffen?

De *financiële levenscyclus* geeft een eerste indruk van het spaar- en leengedrag in gezinnen. Aanvankelijk worden schulden opgebouwd door bijvoorbeeld te gaan studeren en een woning te kopen. Later worden die schulden afgelost, zodat een positief vermogen kan worden opgebouwd. Op latere leeftijd kan dat vermogen weer afnemen omdat het pensioen lager is dan het laatst genoten loon.

Een investering met geleend geld is altijd een vorm van *intertemporele ruil*. Er wordt inkomen naar voren gehaald met het oog op kapitaalvorming. Kapitaal heeft meerdere betekenissen: geldkapitaal, fysiek kapitaal, sociaal kapitaal.

Een belangrijke manier om inkomen 'naar voren te halen' is het volgen van een opleiding, het vormen van *human capital*. Onderwijs is een investering die doorgaans loont, aangezien meer onderwijs zich doorgaans vertaalt in een hoger inkomen en een bijdrage levert aan de persoonlijke ontplooiing. Daar komt bij dat onderwijs positieve externe effecten heeft: scholing zorgt voor een hogere productiviteit, waardoor de welvaart in een land kan toenemen.

9.2 *Sparen en lenen*

Op welke manier beïnvloeden sparen en lenen onze huidige en toekomstige bestedingsmogelijkheden?

Zowel bij sparen als bij lenen heb je te maken met het verschijnsel rente of interest. Interest kan enkelvoudige zijn of samengesteld. Bovendien kan de rente gecorrigeerd worden voor inflatie, waardoor je de reële rente krijgt.

Met behulp van een intertemporele budgetlijn kunnen de effecten van sparen en lenen in kaart worden gebracht. Sparen is consumptie uitstellen en inkomen naar de toekomst schuiven. Lenen is toekomstig inkomen naar voren halen en nu consumeren. De rente of interest is de opbrengst dan wel de prijs van respectievelijk sparen en lenen.

Met behulp van een 'twee-perioden-analyse' kunnen de effecten van sparen en lenen zichtbaar worden gemaakt. Wie van een huidig inkomen een bedrag van € 100.000 spaart, kan in de toekomst een bedrag van € $100.000 \times (1 + r)$ extra consumeren. Wie € 100.000 leent, kan in de toekomst € $100.000 \times (1 + r)$ minder consumeren.

Op langere termijn geeft de reële rente een goed beeld van de effecten van ruilen over de tijd.

9.3 *Kopen of huren?*

Welke motieven spelen een rol als het gaat om het kopen of het huren van een woning?

De huurmarkt wordt gedomineerd door de socialehuurwoningen, voor een kleiner deel bestaat deze markt uit vrijesectorwoningen. Intertemporele ruil doet zich vooral voor op de markt voor koopwoningen en wel in het bijzonder als er een hypothecaire lening wordt opgenomen. Het huishoudbudget wordt lange tijd beïnvloed door de noodzakelijke aflossingen en rentebetalingen.

Twee soorten hypotheek zijn in verband met de mogelijkheid van hypotheekrenteaf trek vooral van belang, de lineaire en de annuïteitenhypotheek. Bij een lineaire lening wordt elke periode hetzelfde bedrag afgelost. Daarom wordt ook het bedrag aan te betalen rente steeds kleiner. Bij een annuïteitenlening wordt elke periode eenzelfde bedrag betaald, bestaande uit rente en aflossingen. Aanvankelijk is het bedrag aan rente nog hoog, hetgeen aantrekkelijk kan zijn in verband met de hypotheekrenteaf trek.

Bij de beslissing over huren of kopen spelen uiteraard meer factoren een rol naast de financiële. De kwaliteit en de locatie van de woning kan belangrijk zijn, evenals de relatieve vrijheid die huren biedt.

9.4 *De oudedagsvoorziening*

Op welke manieren kunnen we voorzien in een inkomen na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd?

Door een veranderende bevolkingsopbouw stoppen we steeds later met werken. Het inkomen na de pensioengerechtigde leeftijd bestaat uit drie pijlers: de AOW, het bedrijfspensioen en eigen besparingen.

De AOW is een basispensioen voor iedereen. Iedereen die lang genoeg in Nederland heeft gewoond heeft recht op dit staatspensioen. De financiering gebeurt via het omslagstelsel, d.w.z. de AOW-premie wordt zo vastgesteld dat de AOW-uitkeringen in een bepaald jaar eruit gefinancierd kunnen worden.

Het bedrijfspensioen wordt opgebouwd via een werkgever bij een pensioenfonds. De financiering gebeurt via het kapitaaldekkingstelsel. Werkgever en werknemer sparen samen voor het pensioen. Pensioenfondsen staan onder toezicht van De Nederlandsche Bank en moeten zich houden aan een bepaalde dekkingsgraad. Komt die in gevaar, dan moeten de uitkeringen worden verlaagd en/of de premies worden verhoogd.

Zelfstandigen, zzp'ers bijvoorbeeld, bouwen geen bedrijfspensioen op en kunnen hun AOW-uitkeringen aanvullen met eigen besparingen.